

TÖRÖK ARON

A JÉZUSI ÉLETESZMÉNY, MINT VALLÁSÉRKÖLCSI NEVELÉSÜNK CÉLJA

Először is arra a kérdésre szeretnék választ adni, hogy mi az eszmény?

Általános értelemben valamely jelenség elképzelhető legtokéletesebb formája. Az eszmény az egyéni, személyes léttől a társadalmi viszonyokig, az élet minden területén megtalálható. Felvetődik a kérdés: mi ez az életünket gyakran meghatározó fogalom, mit jelent és hol kell keresnünk a gyökereit?

Mi, unitárius keresztények, hisszük, hogy Istentől kaptunk munkára lendülő két kezet, okos értelmet, s ezek együtt jó irányban befolyásolhatják az élet és a világ alakulását. Ugyanakkor azt is tudjuk, hogy életünk alakulását csak öntudatunk csírába szökkenése, a világ tudatos érzékelése után vagyunk képesek befolyásolni. Azt, hogy mikor és milyen körülmények közé születünk, nem választhatjuk meg. De emberi létünk ajándéka, az Istentől kapott tehetség: a gondolkodás és szabadakarat képessége teszi lehetővé számunkra, hogy amibe beleszületünk, ami születésünk pillanatában adott*, azon túl tudjunk csordulni, azt meg tudjuk haladni.

Az ember a természet része, de ugyanakkor több annál. Igaz, hogy csak akkor, ha felismeri az adottságokban rejlő lehetőségeket, és azt álmok, vágyak, tervek s ezeknek szabadakarral kivitelezett megvalósításával képes meghaladni a számára felkínált kereteket. Azaz képes az önteremtésre. Ezért mondhatjuk, hogy az eszmény az adottságok és lehetőségek közötti feszültségben születik, s nem más, mint képzeletben fogant, értelemben racionalizált, akaratban megfogalmazott *célképzet*. Szükségünk van rá, mert a mindennapok gondolkodásunkat uniformizáló labirintusából csak álmaink és vágyaink segítségével tudunk kiválni, egyéniségünket bizonyítani, s ugyanakkor a közös álmok és vágy, az egytűvé tartozás, az egymásért való felelősségvállalás, az élet- és sorsközösség csodálatos élményével ajándékoz meg bennünket. Szükségünk van rá, mert gondolataink mértékét, cselekedeteink útját, életünk és emberi erőfeszítéseink célját és értelmét szabja meg.

---

* Bretter György ezt „adottságnak” nevezi.

Természetesen az eszmény jelenléte az egyén vagy a közösség életében még nem jelenti az eszményi létet, az életnek logtökéletesebb formáját. Az adottságokban rejlő lehetőségek felfedezése és felismerése nem elég az eszmény megvalósításához. S mivel az adottságok különböző történelmi korok társadalmi és politikai rendszerei termékei, meghaladásuk, vagy megtagadásuk az egyéntől, illetve a közösségtől legtöbb esetben áldozatot követel.

Mindezt azért tartom szükségesnek és fontosnak kihangsúlyozni, mert dolgozatunkban a hangsúly mindenekelőtt „a jézusi életeszményen“ van. Jézust ilyen értelemben vett különös világban és valláspolitikai helyzetben hívta el Isten, hogy törvényei szerint élve, akaratát cselekedve „út, igazság és élet“ legyen az emberiség számára. Ő, mint személyiség, az eszmény szempontjából is, történelmünk „formálója“. Élete és prófétai tanítása azon ritka példák közé tartozik, melyek esetében a felfedezett eszmény megvalósított célképzetté alakult a kompromisszumok teljes kizárásával. A tanításaira épült tiszta kereszténység híveinek nagy ajándéka a jézusi példa, mely kétezer év után is elevenen él az Istent kereső emberek tudatában, s mértéket és irányt szab életüknek és cselekedeteiknek.

Mi volt Jézus életeszménye? Az evangéliumok alapján azt mondhatjuk, hogy a tudatlanságtól, a büntől és a halál félelmétől megszabadított, Istent és felebarátját szerető tökéletes ember kialakítása. Erre utal és ezt igazolja két fő parancsolata (Mk 12, 29—31) és a Hegyi beszéd felhívása: „Legyetek azért ti tökéletesek, miként a ti mennyei Atyátok tökéletes.“ (Mt 5,48) Jézus, mint lélek és emberismerő, rendkívüli módon és mértékben érezett rá arra, hogy ezt a célt elérni vagy megközelíteni csak olyan emberekkel lehet, akik a bennük élő és munkáló igaz hittel és önzetelen szeretettel kötődnek Istenhez és embertársaikhoz. Egyben az őket szolgálni kész szeretetükkel Isten munkatársaivá küzdhetik fel magukat, akiknek élete, magatartása és áldozata nyomán teljessé válik ki, valósul meg nemes lelkének csodálatos álma, mely egyben életeszményének összefoglalóját is jelenti: a bennünk levő Istenország (Lk 17,20—21).

Ez a fogalom megtalálható az ószövetségi zsidó nép vallás-erkölcsi életében is, de azon egy politikai birodalmat értettek, amelyben Jáhvé fog uralkodni, választott népe által. Jézus törölte a fogalomnak minden érzéki vonását, s egyszerűen egy vallási értéket jelzett vele. Istenországa Jézus tanításaiban egyenlő minden szellemi és lelki érték összefoglalatával. Ennek birtokába juthat bárki, aki ezekre az értékekre önmagát lelkének tisztasága és ártatlansága, szívének szeretete és a szellem tisztelete által érdemessé teszi. Milyen mások ezek a feltételek! S ha még hozzávesszük a jézusi felfogást és meggyőződést a gyermekkel kapcsolatosan: „Aki azért megalázza magát, mint ez a kis gyermek, az a nagyobb a mennyeknek országában“ (Mt 18,4). Vagy: „Hagyjatok békét e kis gyermekeknek, és ne tiltsátok meg nekik, hogy hozzám jöjjenek, mert ilyeneké a mennyeknek országa“ (Mt 19,14). Jézus határozottan vallotta, hogy: „Isten teremtette az embert igaznak“ a maga képére és hasonlatosságára, s ennél fogva a gyermek csak ártatlan és tiszta lehet, akinek lényege — a Teremtőhöz hasonlóan — az áldott szeretet. Csak meg kell őrizni, tovább kell fejleszteni, ki kell teljesíteni benne azt, ami adott, s a legfőbb jónak: Istenországának szolgálatába állítani.

Felmerül a kérdés: lehet-e erre a szeretetre nevelni vagy éppenséggel kényszeríteni az embereket?

Jézus tanításával kapcsolatban gyakran állítják, hogy az a szeretet, melyről ő beszélt, földi viszonylatban nem valósítható meg, mert a szeretetet csak mint célt tűzte ki, melyet az emberiség minden bizonnyal a túlvilágon érhet el. Ez a feltevés Jézus életének téves magyarázatából származik. Jézus megvalósíthatónak tartotta — éppen az ember jóra való képességében — a szeretetet, függetlenül a földi viszonyoktól. Ezért adta új parancsolatként és ismertető jegyül tanítványainak is (Jn 13, 34—35). A Hegyi beszédben is hangsúlyozottan kiemeli a szeretet megvalósíthatóságát. Jézus azonban nemcsak parancsolatként adta — és ezzel emelkedett az emberi történelem minden nagy valláserkölcsei tanítója fölé — és nemcsak hangsúlyozta ezt a lehetőséget, de meg is élte, s így bizonyított amellett, hogy minden ember megvalósíthatja és megéletheti azt. Viszont pillanatig sem tekintette csodaszernek vagy olyan szociális elvnek, mellyel a társadalmi bajok könnyedén megoldhatók. A szeretetet alapfeltételnek tartotta, amelyben a nagy emberi cél: a tökéletesség megvalósul. Erkölcsi tanításában a „lehető“ határait figyelmen kívül hagyta s a „kell“-re tekintett. Semmiféle engedményt, megalkuvást a „van“ javára nem tett. Önértékű idealizmusa, erkölcsi autonómiája s egyetemes horizontú erkölcstana feljogosította erre. Tudta, hogy életeszeményének elfogadására és követésére ránevelni és rábírní az embereket nem könnyű. Aldozat, lemondás, megaláztatás jár az ilyen erkölcsi magatartás nyomában, de a nemes cél érdekében vállalta mindezt, s a maximális áldozatot is Isten és az emberek iránti szeretetének megnyilvánulásaként hozta meg. A kereszten is hitt Istenben és ügyének igazságában.

Példája azt bizonyítja, hogy eszményeinket hit nélkül sohasem tudjuk megvalósítani. Nem mindegy viszont, hogy ezt az erős hitet minek a szolgálatába állítjuk. Mert hinni a rosszban is lehet. A fanatikus hitnek két arca van. Adott körülmények között a jót is csak ezzel a hittel szolgálhatjuk. Ugyanakkor a rossz szolgálatába állított fanatikus hit károsabb a hitetlenségnél. Hittel végzett szeretetszolgálatunkat — Istenre és az emberre vonatkozóan — a legfőbb jó, azaz: Istenországa valósulásának érdekében kell, a jézusi példára figyelmezve, elvégeznünk nekünk is minden körülmények között.

A nevelés fogalmának kettős értelmezése ismeretes. Szűkebb értelemben véve a nevelés nem egyéb, mint egy adott életkorhoz kapcsolódó bizonyos információs anyag és viselkedési norma elsajátíttatása. Röviden: egy embernek egy másikra való tudatos hatása, egy meghatározott cél érdekében. Tágabb értelemben bizonyos eszmény vagy eszmények jegyében egy egész életen át történő képzés vagy önképzés.

A valláserkölcsei nevelés célja és tartalma létjogosultságának bizonyítéka, hogy a történelem folyamán nem változott. Amit Jézus hirdetett, az ma is helytálló. Időtállóságának biztosítéka pontosan a jézusi tanítás emberiségére és emberiségessége, emberre szabottsága. Ezért marad napjainkban is a jézusi életeszemény a valláserkölcsei nevelés célja.

Tulajdonképpen kettős célról van szó: a) Jézus tanításainak értelmezése, aktualizálása, életeszeményének magunkévá tétele. b) A jézusi példa követése a magunkévá tett eszmények megvalósításában. Ebben válik maga

Jézus is eszménnyé, élete az eszmények megvalósításának útjává. A keresztény ember önteremtési folyamatában ma ez a fontosabb: a keresett ideálok megtalálásához vezető út felfedezése. Meggyőzőbb erővel és indoklással ma sem mutatja senki ezt az utat, mint egykor Jézus tette, mondván: „Menjetek be a szoros kapun. Mert tágas az a kapu és széles az az út, amely a veszedelemre visz, és sokan vannak, akik azon járnak. Mert szoros az a kapu és keskeny az az út, amely az életre visz, és kevesen vannak, akik megtalálják azt.“ (Mt 7,13—14).

A valláserkölcsi nevelés kettős célja: megajándékozni a hívő embereket a jézusi életeszmeny tartalmazta elvárásokkal s rávezetni a jézusi példa felmutatásával arra az utra, melyen haladva a kitűzött célt megvalósítani képes. Átala olyan öntudatos hit- és életfelfogáshoz segíteni híveinket, amellyel Isten és ember szolgálatát eredményesen végezhetik. Egyszóval istenfiakat nevelni, hogy általuk Istenországa valósuljon meg.

Ez a nevelés a bölcsőtől a koporsóig tart. Mi hiszünk ebben a nevelésben, ennek pozitív eredményében, hogy a teremtett világ ne várja hiába az Isten fiainak megjelenését (Róm 8,19). Készülünk úgy fel e szép, de komoly felelősséggel járó hivatásnak minél teljesebb betöltésére, hogy a csalódások, kísértések és próbák keresztútjében is meg tudjunk állani és meg tudjunk maradni az igaz emberi eszmények szolgálatában. A valláserkölcsi nevelési órákon, a szószéki és szertartási szolgálataink, családlátogatásaink végzése közben, amikor is híveink lelkéhez és értelméhez keressük az utat, s tudatosítjuk a gondjainkra bizottakkal, hogy a legnemesebb teremtménynek a legnagyobb áldozatot kell hoznia a földi lét összhangja, békéje, egyensúlya, kiteljesedése és Istenországa érdekében. Ebben a sokrétű tevékenységben elsőrendű fontosságú szerepet játszik a nevelő, a lelkész példaadó személyes és családi élete. Bizonyosága kell, hogy legyen ez az élet annak, hogy amit a ránk bizottaktól kérünk és elvárunk, az megélhető, megvalósítható. Benne kell lángolnia legfényesebben a „szeretet által munkálkodó hit“-nek (Gal 5,6); neki kell vallania legöntudatosabban, hogy a „parancsolatnak vége pedig a tiszta szívből, jó lelkiismeretből és igaz hitből való szeretet“ (Tím 1,5), neki kell példamutatóan hite mellé jócselekedetet és tudományt ragasztania (2Pét 1,5), s annak tudatában, hogy „a hit is, ha cselekedetei nincsenek, meghalt ő magában“ (Jak 2,17); életének, magatartásának, Isten- és emberszolgálatának úgy kell fénylenie az emberek előtt, hogy lássák a jócselekedeteit és dicsóítsék a mi mennyei Atyánkat (Mt 5,16). Elsősorban neki kell tudnia és elfogadnia Jézusnak azt a tanítását, mely a testi szükségleteket másodrendű fontosságúaknak mondja, s hogy ezek miatt aggodalmaskodni sohasem kell, „mert jól tudja a ti mennyei Atyátok, hogy mindezekre szükségetek van. Hanem keressétek először Istennek országát és az ő igazságát s ezek mind megadatnak néktek“ (Mt 6, 32—33). Így lesz Jézus életeszmenye a valláserkölcsi nevelés céljává is.

Dr. SZÁSZ DÉNES

A SZÜLŐFÖLD SZERELMESE

Az idén, március 28-án van néhai Dr. Kiss Elek püspök születésének 100 éves évfordulója. Halála évében életéről, életművéről, püspöki működéséről részletes ismertetés jelent meg a Keresztény Magvetőben. Azokhoz hozzáadni újabbakat nem tudok. Alábbiakban mint falusfél és távoli rokon életének közelről látott, jellemző mozzanatait szeretném felvilágotlítani.

Kicsi gyermek voltam, amikor először láttam. A zsúfolt templomban anyám ölében ültem és csodálkozva néztem azt a lobogó hajú és nagy taglejtésekkel beszélő bácsit, aki a szószéken állott, néha könnyezett és könnyezettetett, édesanyjáról emlékezett, akinek csak egykori helyét láthatta a templomban és aki már a temetőben pihent. Emlékezett arra, aki éppen olyan fáradt és törődött, kérgeskezű volt, mint a templomban ülők, aki hátán hordta be szombatonként Székelykeresztúron tanuló fiának a betevő falatot. Az asszonyok hangosan zokogtak, a férfiak együttérző szipogással kísérték beszédét. Amikor a templomból kijöttünk, mindenkiel kezét fogott, sokakat megölelt és még meg is csókolott. Nem nézett az arcszínre, a ruhára, a vagyoni helyzetre, mindenkiben csak az igaz emberséget becsülte. Ekkor még a faluban levő ősi családi házban telepedett meg nyaranta feleségével, két kislányával s elhalt testvére-árváival, akik hármán voltak, s akiknek gondját éppen úgy felvette, mint-ha saját gyermekeik lettek volna.

A második emlékezetes találkozásunk egy húsvéti vakációhoz kötődik. Apám szekérrel ment elébe a székelykeresztúri állomásra, házunkba hozta és pár héten át nálunk szállásolta. Estére megtelt a ház falusi építőmesterekkel, s megtanácskozták a másnapi munkálatot, a „villa“ építését. Először hallottam a villa szót és társítottam az evőeszköz villával. Hogy lehet egy villában lakni és mekkora lehet az a villa, kérdeztem. Derűség közben magyarázták, hogy amiképpen van a mesében égigérő fa és kacsalábon forgó kastély, aképpen a tanár úrnak is építünk egy olyan villát, amelyben lakni lehet. Emlékszem, hogy apám is untatta, hogy mire való az a „villa“, mikor itt a faluban van a jó ház. Ott közel van az erdő és tiszta a levegő — érvelt. — Idebent a faluban sem ölné meg a rossz levegő — így apám. — Onnan messzire lehet látni, tizenkét falu fehér tornya látszik a hegytetőre. — Mikor az itthoni tornyon nem lenne elég látnivalója, akkor kimehetne s a kukkerrel egy darabig, onnan nézegetné, így olcsóbb lenne — vélekedett apám, de őt szándékától eltéríteni